

AVIZ

la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative

Guvernul a examinat proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative, înaintat cu titlu de inițiativă legislativă nr. 110 din 04.04.2025, de către un grup de deputați în Parlamentul Republicii Moldova, și comunică următoarele.

Inițiativa legislativă este înaintată în conformitate cu art. 73 din *Constituția Republicii Moldova* și art. 47 din *Regulamentul Parlamentului*, adoptat prin *Legea nr. 797/1996*.

Sub aspectul intenției de reglementare, potrivit notei de fundamentare, scopul elaborării proiectului, rezidă în necesitatea eliminării unor neclarități de aplicare a prevederilor Codului penal aferent procesului de individualizare a pedepsei și, respectiv, existenței unor circumstanțe atenuante, dacă pentru infracțiunea săvârșită se prevede ca pedeapsă detențiunea pe viață. Totodată, se propun anumite intervenții legislative în raport cu aplicabilitatea prevederilor art. 91 și 92 din Codul penal față de persoanele care execută pedeapsa detențiunii pe viață.

Complementar, se propun anumite modificări la *Legea nr. 243/2021 privind amnistia în legătură cu aniversarea a XXX-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova*, în procesul aplicării căreia, au fost constatate unele deficiențe. În special, au fost evidențiate anumite deficiențe în aplicarea prevederilor art. 7 alin. (1) lit. d), care prevede posibilitatea comutării pedepsei detențiunii pe viață la 30 de ani de închisoare.

I

În continuare, se prezintă analiza generalizată și multiaspectuală în raport cu anumite prevederi din cadrul proiectului de lege, ce ar urma să fie aplicate conform comentariilor și observațiilor de ordin tehnico-legislativ.

La Art. I (Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002):

La pct. 1, se propune abrogarea lit. c) alin. (1) al art. 78 din Codul penal.

Astfel, potrivit prevederilor actuale de la art. 78 alin. (1) lit. c), dacă pentru infracțiunea săvârșită se prevede detențiune pe viață, iar instanța de judecată constată circumstanțe atenuante la săvârșirea infracțiunii, pedeapsa principală se înlocuiește cu închisoare de la 15 la 25 de ani.

În nota de fundamentare, cu referire la motivarea necesității abrogării lit. c) alin. (1) al art. 78, se rețin următoarele: „[...] Norma menționată ar putea fi interpretată că în toate cazurile când se constată circumstanțe atenuante, instanța de judecată ar trebui să aplice închisoare de la 15 la 25 de ani, chiar dacă legea prevede detențiune pe viață, sau o altă pedeapsă cu închisoare. Spre exemplu la art. 142 al. 3) sancțiunea prevede închisoare de la 16 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață, iar la alin. 4) din acest articol sancțiunea este cu închisoare de la 8 la 15 ani sau cu detențiune pe viață.”

Dintr-o altă perspectivă, în raport cu propunerea de indicată la pct. 1 Art. I din proiect, urmează a fi reținute următoarele argumente în susținerea necesității abrogării lit. c) alin. (1) art. 78 din Codul Penal:

În primul rând, cuprinsul normei de la lit. c) alin. (1) art. 78 contravine limitelor pedepsei cu închisoarea stabilite la art. 70 alin. (2) din Codul Penal. În concret, limitele pedepsei cu închisoare stabilite la lit. c) alin. (1) art. 78, sunt de la 15 la 25 de ani. În opoziție, potrivit alin. (2) art. 70 din Codul penal, pedeapsa cu închisoarea se stabilește pe un termen de la 3 luni la 20 de ani.

În al doilea rând, norma indicată la lit. c) alin. (1) art. 78 contravine regulilor generale de individualizare a pedepsei penale. Astfel, potrivit art. 75 alin. (1) din Codul penal, „Persoanei recunoscute vinovate de săvârșirea unei infracțiuni i se aplică o pedeapsă echitabilă **în limitele fixate în Partea specială a prezentului cod** și în strictă conformitate cu dispozițiile Părții generale a prezentului cod. La stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuază ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia.”

Având în vedere cele enunțate supra, propunerea de abrogare a lit. c) alin. (1) art. 78, **urmează a fi susținută din perspectiva excluderii unor contradicții dintre cuprinsul normelor din Partea Generală a Codului penal**, dar și a respectării regulilor generale de individualizare a pedepsei penale stabilite la alin. (1) art. 75 din Codul penal.

La pct. 2 din proiect, se propune majorarea termenului de la 25 la 30 de ani de închisoare, care trebuie executat efectiv pentru a putea beneficia de liberarea condiționată înainte de termen, potrivit alin. (5) art. 91 din Codul penal. *In concreto*, în conformitate cu prevederea prenotată, „Persoana care execută pedeapsa detențiunii pe viață poate fi liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera că nu mai există necesitatea executării de mai departe a pedepsei și dacă această persoană a executat efectiv cel puțin 25 de ani de închisoare, fără a se lua în calcul compensarea privilegiată a zilelor de muncă.”

Cu referire la modificarea propusă, în nota de fundamentare se invocă următoarele: „Se propune ca cifra „25” să fie modificată cu cifra „30”, ca persoana condamnată la detenție pe viață să execute efectiv cel puțin 30 ani de închisoare, pentru a aduce în concordanță inclusiv cu termenul de 30 de ani prevăzut la art. 7 alin. (1) lit. d) din Legea amnistiei nr. 243/2021. [...]. Dacă în art. 91 alin. (5) s-ar păstra un termen de 25 de ani, iar în Legea pedeapsa cu detenția pe viață a fost comutat cu închisoare de 30 de ani, ar exista un tratament diferențiat a persoanelor condamnate la același tip de pedeapsă, de aceea se propune ca atunci când se înlocuiește sau se comută pedeapsa de detenție pe viață, în toate cazurile persoana să execute cel puțin 30 ani, cu condiția că corespunde și celorlalte cerințe prevăzute în lege.”.

Inițial, aferent argumentelor reținute în nota de fundamentare vis-a-vis de necesitatea amendamentelor legislative indicate la pct. 2 din proiectul legii, nu poate fi reținut raționamentul modificării textului alin. (5) art. 91 din Codul penal concretizat în racordarea cu termenul de 30 de ani prevăzut la lit. d) alin. (1) art. 7 din *Legea nr. 243/2021*, în contextul în care Art. II pct. 3 din proiect propune abrogarea lit. d) alin. (1) al art. 7 din *Legea nr. 243/2021*.

Mai mult, nu poate fi acceptată abordarea potrivit căreia textul Codului penal ar trebui racordat la prevederile *Legii nr. 243/2023*, întrucât Codul penal reprezintă unica lege penală (art. 1 alin. (1) din Codul penal). În consecință, *Legea nr. 243/2023*, având un caracter temporar, trebuie aliniată prevederilor Codului penal, și nu invers. În altă ordine de idei, se menționează că alin. (5) al art. 91 din Codul penal a fost modificat prin intrarea în vigoare a *Legii nr. 136/2024 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și a Codului contravențional)* care, la rândul său, a fost precedată de o analiză amplă în perioada anilor 2021-2023 cu implicarea tuturor autorităților și subiecților interesați. Astfel, în conformitate cu pct. 19 din legea prenotată, la alin. (5) din art. 91 din Codul penal, s-a dispus substituirea cifrelor „30” cu cifrele „25”.

Până la modificările operate prin *Legea nr. 136/2024*, textul alin. (5) al art. 91 din *Codul penal*, stabilea necesitatea executării efective a cel puțin 30 de ani de închisoare în vederea aplicării instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Astfel, prin modificările propuse la Art. I pct. 2 din proiectul legii supus analizei, de fapt, se dorește o revenire la situația anterioară intrării în vigoare a *Legii nr. 136/2024*.

Cu referire la cele menționate supra, se impune evidențierea următoarelor aspecte:

Prin *Legea nr. 677/1995 privind modificarea și completarea Codului penal, Codului de procedură penală și a Codului de executare a sancțiunilor de drept penal*, au fost operate modificări la *Codul penal* (redacția anului 1961), iar urmare a acestui fapt, pedeapsa capitală a fost înlocuită cu pedeapsa detențiunii pe viață.

Subsecvent, potrivit modificărilor introduse prin *Legea nr. 1404/2000 pentru modificarea și completarea Codului penal, Codului de procedură penală și a Codului de executare a sancțiunilor de drept penal*, art. 51 din Codul penal a fost completat cu prevederi ce reglementau dreptul la liberare condiționată înainte de termen pentru această categorie de condamnați. Astfel, la momentul respectiv acest drept putea fi exercitat după executarea efectivă a termenului de 25 de ani.

Textul normei sus-indicate (din cadrul art. 51 din Codul penal în redacția anului 1961) avea următorul cuprins: „Persoanelor condamnate la detenție pe viață le poate fi aplicată eliberarea condiționată înainte de termen de pedeapsă după **executarea efectivă de către acestea a cel puțin douăzeci și cinci de ani de privațiune de libertate**”.

Per a contrario, textul normei de la alin. (5) al art. 91 din noul Cod penal, până la modificările operate prin *Legea nr. 136/2024*, avea următorul cuprins: „Persoana care execută pedeapsa detențiunii pe viață poate fi liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera că nu mai există necesitatea executării de mai departe a pedepsei și dacă această persoană **a executat efectiv cel puțin 30 de ani de închisoare**, fără a se lua în calcul compensarea privilegiată a zilelor de muncă.”.

Așadar, se constată faptul că textul normei din vechiul Cod penal (redacția anului 1961), în ceea ce privește instituția liberării de pedeapsă penală înainte de termen în cazul persoanelor condamnate la detențiune pe viață, era mai favorabil în raport cu textul normei de la alin. (5) al art. 91 din noul Codul penal, până la modificările operate prin *Legea nr. 136/2024*.

Respectiv, la liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen în cazul condamnaților la detențiune pe viață conform Codului penal în redacția anului 1961, devine aplicabilă norma de la art. 51 din Codul penal în redacția anului 1961. Iar acest lucru este dictat de regula ultraactivității unei legi penale favorabile, i.e. aplicarea unei legi penale abrogate, dar favorabile făptuitorului, și existente la acel moment.

Este de precizat că aproximativ jumătate din numărul actual al persoanelor condamnate la detențiune pe viață, sentința a fost emisă în baza legii penale vechi (*Codului penal* în redacția anului 1961), întrucât faptele infracționale imputate au fost săvârșite sub imperiul acestei legi (*in concreto*, conform datelor din nota informativă la *Legea nr. 136/2024*, din totalul de 128 de condamnați care execută pedeapsa detențiunii pe viață, 60 dintre aceștia au fost condamnați în temeiul Codului penal în redacția anului 1961, ceea ce constituie 47% din numărul acestora).

Așadar, în ipoteza aplicării instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, aproximativ jumătate dintre condamnații la detențiune pe viață, au dreptul de a solicita aplicarea normei penale mai favorabile – normei înscrise la art. 51 din Codul penal în redacția anului 1961 (evident, în cazul întrunirii tuturor

condițiilor cerute de textul acestei norme). Caracterul mai favorabil al normei prenotate este dictat de durata termenului de detenție necesar de a fi executat efectiv pentru a solicita liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen - 25 ani de privațiune de libertate.

Pe de altă parte, textul normei de la alin. (5) art. 91 din noul Codul penal, până la modificările operate prin *Legea nr. 136/2024*, prevedea necesitatea executării efective a 30 de ani de închisoare. Astfel, față de unii condamnați la detențiune pe viață care au săvârșit o infracțiune sub imperiul *Codul penal* în redacția anului 1961, pot fi aplicate prevederile mai favorabile de la art. 51, iar față de alții, condamnați conform prevederilor noului Cod penal, devin aplicabile prevederile de la alin. (5) al art. 91 din noul Cod penal. În ultimul caz, persoanele condamnate se află într-o situație mai defavorabilă în raport cu persoanele condamnate potrivit vechiului Cod penal, având în vedere termenul majorat al detenției necesar de a fi executat pentru a beneficia de liberarea condiționată înainte de termen.

Prin urmare, având în vedere tratamentul diferențiat a condamnaților la detențiune pe viață potrivit noului Cod penal în raport cu condamnații la detențiune pe viață potrivit vechiului Cod penal (redacția anului 1961), prin *Legea nr. 136/2024*, s-a dispus uniformizarea termenului necesar de a fi executat efectiv pentru a beneficia de liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen.

Sub același aspect, se impune menționarea celor indicate în Nota informativă la *Legea nr. 136/2024* aferent micșorării termenului închisorii necesar de a fi executat pentru aplicarea alin. (5) al art. 91 din Codul penal. Astfel, potrivit notei, se rețin următoarele: „*De remarcat faptul că Curtea, în examinarea pretinselor încălcări ale art. 3 CEDO ce vizează detențiunea pe viață, a observat că [...] majoritatea statelor părți contractante la Convenție nu aplică, în realitate, deloc pedeapsa detențiunii pe viață sau, dacă au făcut-o, au prevăzut o reexaminare a pedepsei detențiunii pe viață după o perioadă stabilită (de regulă, 25 de ani de închisoare).*” (acest interval de timp fiind luat ca reper și pentru reglementarea națională – n.a.).

Astfel, considerăm că termenul de 25 este unul suficient pentru a aprecia dacă conduita condamnatului manifestată în această perioadă a executării pedepsei, dovedește că acesta a făcut progrese evidente în vederea reintegrării sociale și convinge că nu va mai comite infracțiuni, iar liberarea sa anticipată nu reprezintă niciun pericol pentru colectivitate. De asemenea, acest termen este în concordanță cu principiul umanismului și, în același timp, asigură o abordare uniformă în ceea ce privește previzibilitatea posibilității acordării liberării condiționate, indiferent de perioada în care persoana a fost condamnată.”¹.

¹ A se vedea Nota informativă la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și Codului contravențional”. Disponibil: <https://old.parlament.md/LegislationDocument.aspx?Id=f93e52f0-2241-486c-978a-6639d3e32565>

Sub același aspect, sunt relevante aprecierile/constatările din Ghidul privind jurisprudența derivată din Convenția europeană a drepturilor omului². Astfel, potrivit Ghidului nominalizat, „[...]”, Curtea a indicat, de asemenea, în temeiul art. 46 din Convenție, că statul ar trebui să realizeze o reformă a regimului detențiunii pe viață, de preferință prin adoptarea de legi, pentru a garanta posibilitatea reexaminării pedepsei. Acest lucru ar trebui să permită autorităților să stabilească dacă deținutul, în cursul executării pedepsei sale, s-a schimbat și a făcut progrese către îndreptare de așa natură încât detenția sa nu mai este justificată din motive penologice legitime, permițând în același timp persoanei condamnate să știe ce trebuie să facă pentru a fi luată în considerare pentru punere în libertate și ce condiții trebuie îndeplinite în acest scop. Curtea a constatat că ruperea legăturilor cu cercurile mafioate ar putea fi concretizată în alte moduri decât cooperarea cu autoritățile judiciare și mecanismul automat prevăzut de legislația actuală. **Totuși, Curtea a precizat că posibilitatea de a depune cerere de punere în libertate nu împiedică în mod necesar autoritățile să respingă cererea dacă persoana în cauză continuă să reprezinte un pericol pentru societate.**”

La fel, necesitatea stabilirii executării efective a unui termen de 25 de ani de închisoare pentru a beneficia de liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, poate fi argumentată prin raportare la dreptul penal comparat. În acest sens, multe state, inclusiv membre ale Uniunii Europene, au optat pentru stabilirea unei termen de 25 de ani închisoare, necesar de fi executat pentru acordarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Așadar, potrivit secț. 61 alin. (3) din Codul penal al Republicii Letonia, „Liberarea condiționată înainte de executarea integrală a pedepsei poate fi propusă în cazul în care persoana condamnată a executat: 4) **douăzeci și cinci de ani** dintr-o pedeapsă privativă de libertate, în cazul în care persoana condamnată este o persoană pentru care a fost dispusă pedeapsa cu închisoare pe viață.”.

În mod similar, potrivit art. 78 § 3 din Codul penal al Republicii Polone, „Persoana condamnată la 25 ani de privare de libertate poate fi liberată condiționat după ce a executat 15 ani din pedeapsă, iar **persoana condamnată la privare de libertate pe viață, după ce a executat 25 de ani din pedeapsă.**”

O abordare identică se regăsește și în Codul penal al Republicii Cehe: „Persoana condamnată la pedeapsa excepțională cu închisoarea pe viață poate fi eliberată condiționat **numai după executarea a cel puțin douăzeci și cinci de ani din pedeapsă**, dacă, în raport cu circumstanțele faptei pentru care a fost condamnată și cu natura caracterului său nu există pericolul repetării delictului deosebit de grav comis sau a comiterii unui alt delict asemănător.” (secț. 88 alin. (5)).

Stabilirea unui termen de 25 de ani de închisoare necesar de a fi executat pentru dispunerea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, poate fi

² Disponibil: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_prisoners_rights_rum

întâlnită și în alte țări precum: Republica Slovenia, Republica Slovacia, Republica Azerbaidjan, Republica Kazahstan și Republica Kîrgîzstan.

În cazul altor țări, termenul închisorii necesar de a fi executat de către condamnații pe viață pentru a fi posibilă aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte termen, este mai mic de 25 de ani. Astfel, potrivit art. 99 alin. (1) lit. a) din Codul penal al României, liberarea condiționată în cazul detențiunii pe viață poate fi dispusă, dacă cel condamnat **a executat efectiv 20 de ani de detențiune**. Un termen similar a fost stabilit și în legea penală a Armeniei și a Georgiei.

În alte state, termenul este și mai redus: Republica Elenă – 19 ani, Republica Austria – 15 ani, Republica Federală Germania – 15 ani, Republica Finlanda – 12 ani, Regatul Danemarcei – 12 ani.

Prin urmare, având în vedere constatările/recomandările reținute în *Raportul privind aplicarea sancțiunilor penale în Republica Moldova*, precum și *Ghidul privind jurisprudența derivată din Convenția europeană a drepturilor omului*, se recomandă renunțarea la intenția de majorare a termenului de la 25 la 30 de ani de închisoare, necesar a fi executat de către condamnații pe viață în vederea posibilității liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în sensul art. 91 alin. (5) din Codul penal.

În continuare, potrivit Art. I pct. 2, se propune completarea art. 91 din Codul penal cu alin. (6¹) cu următorul cuprins: „(6¹) Alineatele (1), (3) – (6) din prezentul articol nu se aplică persoanei condamnate la detențiune viață, a căror pedeapsă a fost comutată în închisoare potrivit actului de amnistie sau grațiere.”

În raport cu intenția autorilor indicată supra, este relevantă *Decizia Curții Constituționale nr. 134 din 24 octombrie 2024 de inadmisibilitate a sesizărilor nr. 73g/2024 și nr. 135g/2024 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 1 alin. (2), (3), (6) și 6 alin. (1) lit. a1) din Legea privind amnistia în legătură cu aniversarea a XXX-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova nr. 243 din 24 decembrie 2021 (lipsa unor comisii speciale în cadrul inspectoratelor de poliție în vederea aplicării amnistiei în cazul persoanelor condamnate care nu execută în mod efectiv pedeapsa cu închisoarea)*, fiind statuat că „[...] legislatorul are, în baza articolului 72 alin. (3) lit. n) și o) din Constituție, atât competența de a reglementa infracțiunile, pedepsele și regimul executării acestora, cât și prerogativa de a înlătura răspunderea penală sau executarea pedepsei prin acordarea amnistiei și grațierii. Prin urmare, amnistia constituie un act de clemență acordat de legislator prin lege organică pe baza unor considerente social-politice și de politică penală, prin care se înlătură răspunderea penală, executarea pedepsei și alte consecințe ale condamnării.”

Totodată, se precizează că instituția amnistiei este una distinctă de liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen. Astfel, amnistia reprezintă un act de clemență ce face parte din Capitolul XI din Codul penal - „Cauzele care înlătură

răspunderea penală sau consecințele condamnării”, pe când, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen face parte din Capitolul IX – „Liberarea de pedeapsă penală”.

Cu referire la cuprinsul alin. (6¹) propus spre completare, se impune substituirea textului „Alineatele (1), (3) – (6)” cu textul „Alineatele „(1), (3), (4) și (6)”. În acest sens, se menționează că mecanismul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen prevăzut la alin. (5) art. 91 din Codul penal, nu poate fi aplicat ulterior comutării pedepsei detențiunii pe viață în pedeapsa închisorii potrivit actului de amnistie sau grațiere. Cu alte cuvinte, procedura prevăzută la alin. (5) art. 91 este una distinctă, fiind imposibilă aplicarea concomitentă a comutării pedepsei potrivit actului de amnistie sau grațierii și, respectiv, liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în conformitate cu alin. (5) art. 91 din Codul penal, care, după cum am menționat supra, reprezintă instituții de drept diferite.

Complementar, având în vedere intenția legiuitorului de a interzice expres aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen față de condamnații la detențiune pe viață, a căror pedeapsă a fost comutată în închisoare printr-un act de amnistie sau grațiere, se consideră rațională instituirea unei interdicții similare și în ceea ce privește înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă (art. 92 din Codul penal), asigurându-se astfel o abordare unitară.

La pct. 3, se propune modificarea cuprinsului alin. (3¹) al art. 92 din Codul Penal, astfel încât textul „, înlocuirea părții neexecutate a pedepsei cu o pedeapsă mai blândă poate fi aplicată numai după ce condamnatul a executat cel puțin 25 de ani de închisoare” să fie substituit cu cuvintele „dispozițiile prezentului articol nu se aplică”.

Cu referire la modificarea propusă la pct. 3, în nota de fundamentare se rețin următoarele: *„La articolul 92 se propun modificări, pentru ca persoanele condamnate la detenție pe viață, să nu beneficieze de înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă. [...] Art. 91 alin. (5) stipulează că se ia în calcul compensarea privilegiată a zilelor de muncă, pe când art. 92 nu prevede acest lucru. Pentru un tip de pedeapsă (detenția pe viață) există 2 alternative: liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, care se admite după executarea 25 ani (după modificare 30) de închisoare și în același tip sau înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, care se admite tot după executarea a 25 ani (după modificare 30) de închisoare. Astfel pentru a exista o claritate se propune ca în privința persoanelor care execută pedeapsa detențiunii pe viață, înlocuirea părții neexecutate a pedepsei cu o pedeapsă mai blândă să nu se admită pentru că față de această pedeapsă se prevede la art. 91 alin. 5 CP liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen după 30 ani de închisoare executat și dacă corespunde inclusiv celorlalte criterii.”*

În raport cu cele invocate în nota de fundamentare, aferent necesității modificării alin. (3¹) art. 92 din Codul penal, acestea nu pot fi susținute din următoarele considerente:

Inițial, se impune a fi concretizat că instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, prevăzută la alin. (5) art. 91 din Codul penal și, respectiv, instituția înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, reglementată la (3¹) art. 92 din Codul penal, sunt două categorii distincte ale liberării de pedeapsă penală, cu un mecanism de aplicare diferit, fiind imposibilă aplicarea lor simultană. Totodată, este de precizat că aplicabilitatea ambelor instituții implică în mod obligatoriu prezența mai multor condiții, printre care, executarea a cel puțin 25 de ani de închisoare. Respectiv, argumentul autorilor, precum că excluderea posibilității înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, derivă din faptul că persoana condamnată la detențiune pe viață poate beneficia de liberarea de pedeapsă potrivit alin. (5) art. 91, nu poate fi acceptat.

Este de precizat că art. 92 din Codul penal a fost completat cu alin. (3¹) prin *Legea nr. 136/2024* (a se vedea Art. I pct. 20). În raport cu această completare, în Nota informativă la *Legea nr. 136/2024*, se menționează următoarele: „*Proiectul vine să propună revizuirea instituției reglementate la art. 92 din Codul penal – înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă. Sensul amendamentului propuse este de a institui aplicabilitatea acestei măsuri și pentru persoanele condamnate pentru infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave, cu condiția executării efective de către acestea a două treimi din termenul de pedeapsă. Astfel, se consideră proporțional ca, dacă legiuitorul admite liberarea, în general, de pedeapsă înainte de termen pentru persoanele care își ispășesc pedeapsa pentru o infracțiune deosebit de gravă și excepțional de gravă, cu atât mai mult, aceste persoane pot să beneficieze de înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu altă pedeapsă mai blândă (sublinierea ne aparține – n.a.). [...]* Totodată, în proiect se intervine la art. 92 cu completarea unui alineat nou care prevede că în privința persoanelor care execută pedeapsa detențiunii pe viață înlocuirea părții neexecutate a pedepsei cu o pedeapsă mai blândă poate fi aplicată numai după ce condamnatul a executat cel puțin 25 de ani de închisoare, similar aplicării condiționate de pedeapsă înainte de termen.”³. (cumulativ, la înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, se aplică o pedeapsă mai blândă (munca neremunerată în folosul comunității sau amenda) – n.a.)

Așadar, având în vedere raționamentele expuse în Nota informativă la *Legea nr. 136/2024*, aferent necesității completării art. 92 cu alin. (3¹), intenția autorului proiectului de act normativ de a exclude posibilitatea aplicării instituției înlocuirii

³ A se vedea Nota informativă la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și Codului contravențional”. Disponibil: <https://old.parlament.md/LegislationDocument.aspx?Id=f93e52f0-2241-486c-978a-6639d3e32565>

părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă față de condamnații la detențiune pe viață, nu este clară. Este de precizat că, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen presupune renunțarea la continuarea unei pedepse deja stabilite sub forma închisorii/detențiunii pe viață, în condițiile întrunirii anumitor condiții, oferind astfel persoanei condamnate posibilitatea de a evita executarea oricărei alte pedepse prevăzute de Codul penal.

Per a contrario, instituția înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, implică obligativitatea aplicării unei alte pedepse penale, chiar dacă aceasta este mai blândă ca pedeapsa înlocuită. Respectiv, chiar și în varianta înlocuirii cu o pedeapsă non-privativă de libertate (ex. munca neremunerată în folosul comunității), rămâne incident efectul condamnării, iar persoana urmează fi supusă și în continuare unor restricții și obligații ce derivă din pedeapsa aplicată.

În același context, se impune a fi menționat că, la baza modificărilor art. 91 și art. 92 din Codul penal, operate prin *Legea nr. 136/2024*, au stat inclusiv și concluziile/recomandările indicate în *Raportul privind aplicarea sancțiunilor penale în Republica Moldova din 2021*⁴, elaborat în cadrul Programului „Promovarea unui sistem de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova”, finanțat de Guvernul Norvegiei și implementat de Consiliul Europei.

Evaluarea necesităților, realizată în cadrul Programului, a recomandat revizuirea asprimii pedepselor cu închisoarea și a sancțiunilor penale în general, durata lor, tipul, aplicarea, condamnarea efectivă la închisoare. Astfel, potrivit concluziilor generale formulate de experți în cadrul *Raportului privind aplicarea sancțiunilor penale în Republica Moldova*, se reține că, **„Deși cadrul juridic al Republicii Moldova prevede o listă destul de mare de alternative la pedeapsa cu închisoarea, acestea nu sunt aplicabile în majoritatea cazurilor de infracțiuni deosebit de grave sau recidive periculoase și extrem de periculoase. În majoritatea cazurilor, o persoană poate fi liberată de răspunderea penală numai atunci când comite pentru prima dată o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă. Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei nu se aplică în majoritatea cazurilor de săvârșire a infracțiunilor grave și este total exclusă în cazurile de infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave, precum și în cazurile de recidivă periculoasă sau deosebit de periculoasă [articolul 90 alineatele (1) și (4) CP]. Instanța judecătorească poate înlocui partea neexecutată a închisorii cu o pedeapsă mai blândă numai cu privire la persoanele care execută o pedeapsă cu închisoarea pentru comiterea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave sau grave [articolul 92 CP]. Astfel, în cazul infracțiunilor deosebit de grave și al recidivelor periculoase/extrem de periculoase, Codul penal prevede aproape exclusiv**

⁴ <https://rm.coe.int/report-criminal-sanctions-rom/1680a1c6f1>

închisoarea, cu șanse practice iluzorii de liberare anticipată, înainte de expirarea termenului de închisoare.”

Respectiv, având la bază constatările din *Raportul privind aplicarea sancțiunilor penale în Republica Moldova*, prin *Legea nr. 136/2024* s-a propus crearea premiselor de ordin legal pentru aplicarea alternativelor la pedeapsa cu închisoarea în cât mai multe cauze posibile, în speță - înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă pentru toate categoriile de infracțiuni.

Este important de menționat că totalitatea modificărilor legislative operate la art. 91 și 92 din Codul penal prin *Legea nr. 136/2024*, reprezintă, per ansamblu, o expresie a principiului umanismului în dreptul penal sub aspectul acordării speranței de viață a condamnatului de a putea beneficia de posibilitatea reexaminării necesității de a fi executată în continuare pedeapsa sub forma detențiunii pe viață (a se vedea § 104-118 și 122 din *Hotărârea CtEDO Vinter și alții împotriva Regatului Unit al Marii Britanii*). În acest sens, condamnatul la detențiune pe viață, la fel trebuie să poată beneficia de posibilitatea liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen, precum și de posibilitatea revizuirii pedepsei penale. Astfel, reglementările indicate reflectă angajamentul statului de a respecta demnitatea umană și dreptul condamnaților (inclusiv condamnaților la detențiune pe viață) de a beneficia de o posibilitate reală de reabilitare, contribuind la reintegrarea acestora în societate. Or, atât liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, cât și înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, au drept scop stimularea condamnaților de a manifesta pe durata detențiunii o comportare ireproșabilă. Respectiv, excluderea uneia dintre aceste categorii ale liberării de pedeapsă penală (în speță - înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă), ca posibile mecanisme de care poate beneficia condamnatul la detențiune pe viață, va reduce motivația acestuia de corectare în vederea reintegrării sociale.

Totodată, se menționează că modificările operate la Codul penal prin *Legea nr. 136/2024* au ținut cont de recomandările privind necesitatea de a umaniza anumite condiții stabilite în legea penală, precum și de necesitatea de a scădea populația penitenciarelor. În acest sens, este de remarcat faptul că, în cadrul Proiectului Consiliului Europei „*Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova*”, s-a evidențiat că Republica Moldova, comparativ cu România, înregistrează de patru ori mai mulți deținuți condamnați pe viață la 100.000 de locuitori.

Mai mult, potrivit Statisticii Anuale a Consiliului Europei pentru 2023 (SPACE I⁵), se confirmă faptul că supraaglomerarea a rămas o provocare pentru autoritățile din Republica Moldova. Astfel, deși densitatea închisorilor în Republica Moldova este la un nivel mediu, rata populației penitenciare rămâne foarte ridicată

⁵ http://www.antoniocasella.eu/nume/Aebi_space-i_2023_5june2024.pdf

(cu 25% mai mare decât valoarea mediană europeană). Rata medie de încarcerare în Republica Moldova este, de asemenea, foarte ridicată, în timp ce rata de eliberare rămâne scăzută.

Sub alt aspect, interdicția înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă față de condamnării la detențiune pe viață, creează riscul major ale unor posibile condamnări ulterioare a statului de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului în baza art. 3 CEDO, având în vedere condițiile de detenție din penitenciare. Drept urmare, situațiile în cauză vor crea un impact financiar considerabil asupra bugetului de stat.

În altă ordine de idei, se impune precizarea unor particularități esențiale în contextul procedurii de aplicare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen (art. 91 din Codul penal), precum și înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă (art. 92 din Codul penal).

În primul rând, aplicabilitatea instituției liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen, precum și a înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, poartă un caracter facultativ. Atât prevederile alin. (5) art. 91, cât și prevederile alin. (3¹) art. 92 din Codul penal, nu se aplică automat la expirarea termenului de 25 de ani de închisoare. Respectiv, aplicarea sau neaplicarea acestora, rămâne la discreția exclusivă a judecătorului, care se va ghida de întrunirea tuturor condițiilor necesare stabilite de cadrul legal.

Spre exemplu, în raport cu aplicarea prevederilor alin. (5) art. 91 din Codul penal, legea cere întrunirea **cumulativă** a mai multor condiții (*suplimentar condiției de executare efectivă a cel puțin 25 de ani de închisoare*), și anume: a) realizarea programului individual de executare a pedepsei; b) repararea integrală a daunelor cauzate de infracțiunea pentru care a fost condamnată persoana (cu excepția cazului când dovedește că nu a avut nicio posibilitate să le îndeplinească); c) constatarea faptului că corectarea persoanei condamnate este posibilă fără executarea deplină a pedepsei.

La fel, un rol aparte în procesul de aplicare a prevederilor art. 91 și 92 din Codul penal îl are instituția penitenciară, care este responsabilă de prezentarea tuturor informațiilor relevante care să confirme/infirmă oportunitatea liberării de pedeapsă penală (comportamentul condamnatului, corectarea/reeducarea acestuia, lipsa pericolului social, participarea la programele socio-educative și studii etc.).

În cele din urmă, decizia privind aplicarea/refuzul în aplicarea uneia din categoriile liberării de pedeapsă penală, îi aparține instanței de judecată, care are rolul de a verifica minuțios întrunirea tuturor condițiilor specificate supra, astfel încât să nu admită liberarea de pedeapsă a unor condamnați ce prezintă pericol pentru societate, nefiind atins scopul pedepsei inițiale de corectare și reeducare.

Prin urmare, având în vedere cele menționate supra, se recomandă inițiatorilor de a fi revăzută modificarea propusă la Art. I pct. 3 din proiectul legii.

La Art. II (Legea nr. 243/2021 privind amnistia în legătură cu aniversarea a XXX-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova):

Potrivit Notei de fundamentare la proiectul de lege, se propun o serie de intervenții la *Legea nr. 243/2021* în vederea neadmiterii aplicării prevederilor acesteia în raport cu condamnații la detențiune pe viață.

În acest sens, după cum am remarcat anterior, amnistia constituie un act de clemență acordat de legislator. Prin urmare, oportunitatea sau inoportunitatea aplicării prevederilor *Legii nr. 243/2021* față de condamnații la detențiune pe viață, este o decizie ce aparține în exclusivitate legiuitorului.

La Art. III (Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003):

Potrivit Articolului III din proiectul actului normativ, la alin. (9) art. 471 din *Codul de procedură penală nr. 122/2003*, se propune substituirea textului „pct. 7), 8), 9)” cu textul „pct. 1), 2), 7)-9), 15)”.

Cu referire la propunerea autorilor proiectului de extindere a listei actelor judecătorești prevăzute la alin. (9) al art. 471 care fac excepție de la regula conform căreia încheierile instanței privind soluționarea chestiunilor prevăzute la art. 469 alin. (1) sunt executorii de la data pronunțării (în speță, încheierile privind: 1) liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen (art.91 din Codul penal; 2) înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă (art.92 din Codul penal); 3) liberarea de pedeapsă în temeiul actului amnistiei sau stingerea executării pedepsei (art. 295 din Codul de executare)), se apreciază ca oportună modificarea propusă din perspectiva excluderii unor pericole la securitatea și ordinea publică în contextul liberării persoanelor condamnate la pedeapsa penală sub forma închisorii.

La Art. IV:

Conform textului alin. (2) din Art. IV, „Prevederile prezentei legi sunt aplicabile inclusiv și față de persoanele cărora procedurile extrajudiciare și judiciare legate de aplicarea *Legii nr. 243/2021* și de aplicarea liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen sau de aplicarea înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă au fost inițiate până la intrarea în vigoare a prezentei legi.”

Inițial, se notează că extraactivitatea legii penale (fie sub forma ultraactivității, fie sub forma retroactivității) constituie o derogare de la regula generală consacrată la art. 8 din Codul penal – „Acțiunea legii penale în timp”, potrivit căreia, caracterul infracțional al faptei și pedeapsa pentru aceasta se stabilesc de legea penală în vigoare la momentul săvârșirii faptei. Cu alte cuvinte, extraactivitatea legii penale,

constă în aplicarea legii penale în privința unor raporturi juridice anterioare sau posterioare intrării sale în vigoare.

Potrivit art. 11 § 2 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, „Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul în care au fost comise, nu constituiau un act delictuos potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât aceea care era aplicabilă în momentul în care a fost comis actul delictuos.”.

Prevedere similară se regăsește și în Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. Astfel, potrivit art. 7 § 1 din Convenție, „Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, momentul în care a fost săvârșită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea care era aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii.”.

Regula neretroactivității legii mai aspre este consfințită și în Constituția Republicii Moldova, precum și în Codul penal. Astfel, potrivit art. 22 din Constituție – „Neretroactivitatea legii”, „Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nicio pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos.” În mod similar, potrivit art. 10 alin. (2) din Codul penal, „Legea penală care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește situația persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni nu are efect retroactiv.”.

În aceeași ordine de idei, neretroactivitatea legii penale care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește în alt mod situația persoanei vinovate în săvârșirea infracțiuni a fost evidențiată și practica Curții Europene a Drepturilor Omului.

Astfel, în cauza *Scoppola v. Italia* (nr. 2) (§ 109), Curtea Europeană menționează că articolul 7 § 1 din Convenție garantează nu doar principiul neretroactivității legilor penale mai stricte, ci și, implicit, principiul retroactivității legii penale mai blânde. Acest principiu este întruchipat în regula conform căreia, atunci când există diferențe între legea penală în vigoare la momentul comiterii infracțiunii și legile penale ulterioare adoptate înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive, instanțele trebuie să aplice legea ale cărei dispoziții sunt cele mai favorabile inculpatului. Aprecieri similare ale Curții Europene pot fi reținute în cauza *Koprivnikar v. Slovenia*, 24 ianuarie 2017, (§ 49) și *Jidic v. România*, 18 februarie 2020, (§ 80).

Curtea Constituțională a Republicii Moldova a subliniat, de asemenea, importanța respectării principiului neretroactivității legii penale. Astfel, în *Hotărârea nr. 27/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 109 alin. (1) din Codul penal (limitarea împăcării în cauzele penale)*, Curtea a statuat: „43. Totodată, potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, principiul neretroactivității legii penale derivă din cel al legalității, care reprezintă o

caracteristică a statului de drept (HCC nr. 6 din 16 aprilie 2015, § 78) și urmărește protejarea libertăților, contribuie la adâncirea securității juridice, a certitudinii în raporturile interumane. Principala valoare a ordinii de drept constă în posibilitatea oferită fiecăruia de a-și conforma comportamentul regulilor dinainte stabilite (HCC nr. 32 din 29 octombrie 1998).”.

In concreto, propunerile autorilor concretizate în: 1) majorarea termenului de închisoare necesar de a fi executat efectiv de către condamnatul la detențiunea pe viață în vederea beneficierei liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen (de la 25 ani în prezent la 30 de ani potrivit proiectului), și 2) stabilirea unei interdicții în aplicarea instituției înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, reprezintă, în mod evident, intervenții legislative care înrăutățesc situația persoanelor vinovate de săvârșirea unei infracțiuni (*novatio legis in pejus* – legea penală nouă este mai severă în comparație cu cea precedentă care agravează situația persoanei).

Având în vedere cele menționate mai sus, prevederea indicată la alin. (2) al Art. IV nu poate fi susținută, întrucât aceasta contravine principiilor neretroactivității legii penale, care pot fi desprinse atât din actele naționale și internaționale, cât și din jurisprudența CtEDO. Mai mult, necesitatea excluderii alin. (2) din cadrul Art. IV este subliniată inclusiv de către Consiliul Superior al Magistraturii și Ministerul Afacerilor Interne. Drept urmare, se recomandă excluderea alin. (2) din cadrul Art. IV din proiect, întrucât există riscul major ca textul prevederii să nu treacă controlul constituționalității prin prisma art. 22 din Constituția Republicii Moldova.

II

Dintr-o altă perspectivă, având în vedere intenția legiuitorului de a modifica anumite prevederi din Codul penal și din Legea nr. 243/2021 privind amnistia în legătură cu aniversarea a XXX-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova, urmare a unei analize interne efectuate prin avizul dat, se propun o serie de amendamente legislative complementare în scopul îmbunătățirii legislației penale și procesual-penale aferent instituției liberării de pedeapsă penală, prevenirii riscurilor legate de securitatea și ordinea publică, precum și din perspectiva protejării drepturilor victimelor infracțiunilor sub aspectul restabilirii echității sociale:

La Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002:

1) Se propune expunerea în redacție nouă a alin. (5) art. 91 și, respectiv, alin. (3¹) art. 92 din Codul penal, după următoarea formulă:

- „(5) *Persoana care execută pedeapsa detențiunii pe viață poate fi liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera că nu mai există necesitatea executării de mai departe a pedepsei în baza unei evaluări care ia în considerare realizarea programului individual de executare a*

pedepsei, manifestarea unui comportament corespunzător pe durata detenției, implicarea activă în activități remunerate sau neremunerate, cu excepția situațiilor în care acest lucru nu depinde de voința sa, repararea integrală a daunelor cauzate de infracțiune cu excepția cazurilor în care dovedește imposibilitatea de a le îndeplini, precum și un risc scăzut de recidivă care să justifice liberarea înainte de executarea completă a pedepsei. Persoana trebuie să fi executat cel puțin 25 de ani de închisoare, fără a se lua în calcul compensarea privilegiată a zilelor de muncă și alte instrumente de reducere a pedepsei.”

- „(3¹) În privința persoanelor care execută pedeapsa detențiunii pe viață, înlocuirea părții neexecutate a pedepsei cu o pedeapsă mai blândă poate fi dispusă numai după ce condamnatul a executat cel puțin 25 de ani de închisoare, fără a se lua în calcul compensarea privilegiată a zilelor de muncă și alte instrumente de reducere a pedepsei, iar instanța de judecată, în baza unei evaluări care ia în considerare realizarea programului individual de executare a pedepsei, manifestarea unui comportament corespunzător pe durata detenției, implicarea activă în activități remunerate sau neremunerate, cu excepția situațiilor în care acest lucru nu depinde de voința sa, repararea integrală a daunelor cauzate de infracțiune, cu excepția cazurilor în care dovedește imposibilitatea de a le îndeplini, precum și un risc scăzut de recidivă, constată că menținerea pedepsei inițiale nu mai este necesară și că există premisele reale pentru reintegrarea socială a persoanei condamnate.”.

Raționamentele și oportunitatea propunerilor indicate *supra*, se relevă în intercalarea expresă a tuturor condițiilor relevante și necesare pentru o evaluare obiectivă în contextul aplicării liberării de pedeapsă penală, respectiv: 1) realizarea programului individual de executare a pedepsei; 2) comportamentul corespunzător pe durata detenției; 3) implicarea activă în activități remunerate sau neremunerate, cu excepția situațiilor în care acest lucru nu depinde de voința persoanei; 4) repararea integrală a daunelor cauzate de infracțiune, cu excepția cazurilor de imposibilitate demonstrată; 5) evaluarea riscului scăzut de recidivă.

Toate aceste condiții au scopul de a asigura o apreciere obiectivă, clară și previzibilă în aplicarea practică a instituției liberării de pedeapsă penală în condițiile art. 91 și art. 92 din Codul penal, în cazul detențiunii pe viață. Astfel, se asigură gruparea acestor condiții într-o singură normă distinctă, fapt ce va facilita un cadru unitar de examinare a acestei chestiuni, cu respectarea principiilor de legalitate și echitate.

Totodată, propunerea înaintată se impune în contextul neadmiterii încălcării dreptului la un proces echitabil din perspectiva victimei. În acest sens, se notează că, restabilirea echității sociale, printre altele, presupune, în mod inerent, recunoașterea

statutului procesual și a drepturilor victimei, inclusiv dreptul acesteia de a beneficia de o reacție penală proporțională cu gravitatea infracțiunii.

2) Se recomandă completarea art. 91 din Codul penal cu alin. (5¹) cu următorul cuprins:

„(5¹) Aplicând liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, în condițiile alin. (5) din prezentul articol, instanța de judecată dispune aplicarea unei perioade de probațiune sau, după caz, a unui termen de probă de 3 ani și îl obligă pe condamnat să îndeplinească obligațiile prevăzute la art. 90 alin. (6) lit. c) și g).”

În mod similar, se propune completarea art. 92 cu alineatul (3²) cu următorul cuprins: „(3²) La înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă neprivativă de libertate, în condițiile alin. (3¹) din prezentul articol, instanța de judecată, în funcție de categoria pedepsei mai blânde aplicate, dispune aplicarea unei perioade de probațiune sau, după caz, a unui termen de probă de 3 ani și îl obligă pe condamnat să îndeplinească obligațiile prevăzute la art. 90 alin. (6) lit. c) și g).”

Cu referire la propunerile de completare a art. 91 cu alin. (5¹) și, respectiv, de completare a art. 92 cu alin. (3²), se consemnează că acestea sunt necesare având în vedere caracterul excepțional de grav al infracțiunilor comise de către condamnații la detențiune de viață. Astfel, aplicarea unei perioade de probațiune sau, după caz, a unui termen de probă de 3 ani, precum și stabilirea unor obligații suplimentare față de persoana care a fost condamnată la detențiune de viață și care a beneficiat de prevederile alin. (5) art. 91 sau alin. (3¹) art. 92, va asigura faptul că ultimul s-a resocializat și reeducat, iar reintegrarea acestuia în societate este una conformă. Totodată, persoana care a beneficiat de prevederile alin. (5) art. 91 sau alin. (3¹) art. 92, urmează a fi supravegheată o perioadă de timp determinată de către instituțiile competente, fapt ce va contribui la monitorizarea ultimei sub aspectul resocializării și respectării obligațiilor impuse de către instanța de judecată.

Cu titlu de exemplu, în Codul penal al României este stabilit un termen de 10 ani de supraveghere a persoanei care a beneficiat de liberarea condiționată de pedeapsă în cazul detențiunii pe viață.

3) Având în vedere recomandările aferent expunerii în redacție nouă a dispoziției alin. (5) art. 91 și, respectiv, alin. (3¹) art. 92 din Codul penal, în scopul asigurării unei abordări legislative uniforme, se propune operarea unui amendament și în raport cu cuprinsul alin. (1) art. 92 din Codul penal, după cum urmează:

„la alineatul (1), după cuvintele „cu o pedeapsă mai blândă” se completează cu textul „, cu condiția reparării integrale a daunelor cauzate de infracțiunea pentru care a fost condamnată, cu excepția cazului când dovedește că nu a avut nicio posibilitate să le repare”.

Necesitatea introducerii condiției de reparare integrală a daunelor cauzate de infracțiunea pentru care a fost condamnată persoana în vederea posibilității înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, se relevă în contextul

respectării unei abordări uniforme cu prevederile alin. (1) art. 91 din Codul penal. Astfel, potrivit normei prenotate, „Persoanei care execută pedeapsa cu închisoare i se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen dacă a realizat programul individual de executare a pedepsei, **a reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care a fost condamnată, cu excepția cazului când dovedește că nu a avut nicio posibilitate să le îndeplinească**, și dacă se constată că corectarea ei este posibilă fără executarea deplină a pedepsei. Persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, și de pedeapsa complementară.”

4) În altă ordine de idei, se consideră necesară excluderea cuvântului „efectiv”, utilizată în textul art. 91 alin. (4), (5), (6) și, respectiv, art. 92 alin. (2) din Codul penal. În acest sens, se consemnează că, la calcularea fracției din termenul de pedeapsă ce conferă posibilitatea examinării oportunității aplicării instituțiilor respective, nu urmează a fi luat în calcul compensarea privilegiată a zilelor de muncă, precum și reducerea pedepsei în cazul constatării încălcării drepturilor privind condițiile de detenție.

De altfel, se atestă faptul că, în condițiile actuale, condamnatul execută un termen neproportional de mic în raport cu pedeapsa stabilită prin sentință (termenul real), iar acest lucru se întâmplă, deoarece la aplicarea dispozițiilor articolelor 91 și 92 din Codul penal, se ia în considerare termenul de pedeapsă deja diminuat prin compensarea privilegiată a zilelor de muncă, precum și prin reducerea pedepsei în cazul constatării încălcării drepturilor privind condițiile de detenție. Totodată, se impune ca această regulă să fie stipulată expres în textul art. 91 și 92 din Codul penal.

Mai mult, necesitatea excluderii cuvântului „efectiv” din cadrul prevederilor nominalizate, este evidențiată atât în avizul Inspectoratului Național de Probațiune, cât și în avizul suplimentar al Administrației Naționale a Penitenciarelor. Complementar, intervenția propusă va asigura aplicarea corectă a legii.

La Legea nr. 243/2021 privind amnistia în legătură cu aniversarea a XXX-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova:

Se propune revizuirea cuprinsului alin. (2) din cadrul art. 1 din *Legea nr. 243/2023* și expunerea acestuia după cum urmează:

„Aplicarea amnistiei față de persoanele condamnate se decide de comisiile speciale privind aplicarea amnistiei în privința persoanelor condamnate (în continuare – comisii speciale), instituite, în acest sens, în cadrul fiecărei instituții care pune în executare pedeapsa, din reprezentanți ai Administrației Naționale a Penitenciarelor și ai Inspectoratului Național de Probațiune. Aplicarea amnistiei față de persoanele condamnate pentru săvârșirea cu intenție a unei infracțiuni excepțional de grave, inclusiv față de persoanele condamnate la detențiune pe viață, se decide de către o comisie specială formată din reprezentanți ai Ministerului Justiției, Administrației Naționale a Penitenciarelor, Inspectoratului Național de

Probațiune, Inspectoratului General al Poliției, precum și de un reprezentant al Procuraturii Generale, care nu are drept de vot. Comisiile speciale se instituie prin ordinul ministrului justiției și activează în baza unui regulament-cadru aprobat prin ordinul ministrului justiției.”

Modificarea propusă la cuprinsul alin. (2) art. 1 din *Legea nr. 243/2023*, se relevă în stabilirea unui unei comisii speciale mai largi pentru aplicarea amnistiei față de persoanele condamnate pentru săvârșirea cu intenție a unei infracțiuni excepțional de grave, inclusiv față de persoanele condamnate la detențiune pe viață, incluzând reprezentanți ai Ministerului Justiției, Administrației Naționale a Penitenciarelor, Inspectoratului Național de Probațiune, Inspectoratului General al Poliției, precum și de un reprezentant al Procuraturii Generale, care nu are drept de vot, dar va avea posibilitatea contestării deciziei comisiei speciale.

Prin urmare, având în vedere caracterul excepțional de grav al infracțiunilor comise, se propune instituirea unui mecanism mai riguros în aplicarea amnistiei față de condamnații în cauză prin implicarea mai multor autorități - Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor, Inspectoratul Național de Probațiune, Inspectoratul General al Poliției. Totodată, se propune includerea în cadrul comisiei speciale a unui reprezentant din cadrul Procuraturii Generale cu rol de supraveghetor în aplicarea amnistiei, dar fără drept de vot.

În contextul celor expuse mai sus, Guvernul comunică susținerea proiectului de lege pentru modificarea unor acte normative (inițiativa legislativă nr. 110 din 04.04.2025), însă cu luarea în considerare a observațiilor și recomandărilor de îmbunătățire a proiectului de lege expuse în prezentul aviz.